

**MEDIA SAVODXONLIK FANI O‘ZBEKISTON IJTIMOIIY
HIMOYA TIZIMINING RIVOJLANISHI VA YANGI BOSQICHGA
KO‘TARILISHIDA KASABA UYUSHMA TASHKILOTLARINING
O‘RNI**

*Andijon davlat pedagogika instituti Filologiya fakulteti o‘zbek tili va
adabiyoti yo‘nalishi 1-kurs talabasi*

Abdusattorova Husnoraxon

Annotatsiya

O‘zbekcha: Mazkur maqolada O‘zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishi va uning yangi boshqichga ko‘tarilishida kasaba uyushmalarining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashi uchun kasaba uyushmalarining rolini, ularning huquqiy asoslarini va ijtimoiy siyosatdagi o‘rni o‘rganiladi. Shuningdek, kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimiga ta’siri, ularning ilgari surayotgan tashabbuslari va davlat bilan hamkorlikdagi ishlari muhokama qilinadi. Mazkur tadqiqot, ijtimoiy himoya tizimining zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda kasaba uyushmalarining ahamiyatini ochib beradi.

English:

This article analyzes the role and significance of trade union organizations in the development of the social protection system in Uzbekistan and its elevation to a new stage. Specifically, it examines the role of trade unions in ensuring the effective functioning of the social protection system, their legal foundations, and their place in social policy. The paper discusses the impact of trade unions on the social protection system, their initiatives, and their cooperation with the government. The research highlights the importance of trade unions in supporting the development of the social protection system in accordance with modern requirements.

Русский:

В данной статье анализируется роль и значение профсоюзных организаций в развитии системы социального обеспечения в Узбекистане и её переходе на новый этап. В частности, рассматривается роль профсоюзов в обеспечении эффективного функционирования системы социального обеспечения, их правовые основы и место в социальной политике. Обсуждается влияние профсоюзов на систему социального обеспечения, их инициативы и сотрудничество с государственными органами. Исследование подчеркивает важность профсоюзов для поддержки развития системы социального обеспечения в соответствии с современными требованиями.

Kalit So'zlar / Keywords / Ключевые слова

O'zbekcha: ijtimoiy himoya tizimi, kasaba uyushmalari, ijtimoiy siyosat, huquqiy asoslar, ijtimoiy himoya tashabbuslari, davlat va kasaba uyushmalari hamkorligi.

English: social protection system, trade unions, social policy, legal foundations, social protection initiatives, government and trade union cooperation.

Русский: система социального обеспечения, профсоюзы, социальная политика, правовые основы, инициативы социального обеспечения, сотрудничество государства и профсоюзов.

Adabiyotlar Tahlili

O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalarining roli haqida amalga oshirilgan tadqiqotlar ko'plab ilmiy manbalar va izlanishlarga asoslanadi. Ijtimoiy himoya tizimi, xususan, uning samarali ishlashi, ijtimoiy adolat va ijtimoiy himoya vositalarining ahamiyati to'g'risida qator ilmiy tadqiqotlar mavjud. Mazkur tahlilni amalga oshirgan olimlar asosan ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishini va kasaba uyushmalarining bu tizimdagi o'rnini haqida o'z qarashlarini bildirganlar. Birinchidan, O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy himoya tizimi shakllanishi va rivojlanishining tarixiy jarayonlari to'g'risida Toshpulatov (2010) va Shamsiddinov (2015) singari olimlarning

asarlarida to'liq ma'lumotlar keltirilgan. Ular O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin ijtimoiy himoya sohasida amalga oshirilgan islohotlarni, jumladan, yangi qonunlar va normativ hujjatlar orqali kasaba uyushmalarining roli va vakolatlarini kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlarni batafsil tahlil qilganlar. Bu tadqiqotlar ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashida kasaba uyushmalarining muhim o'rni borligini ko'rsatadi. Ikkinchidan, ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishida kasaba uyushmalari o'rniga doir o'rganishlar, asosan, Rossiya, Germaniya va boshqa rivojlangan davlatlardagi tajribalar bilan taqqoslanadi. Masalan, Xolmatov (2018) o'z tadqiqotida, kasaba uyushmalari faoliyatini tahlil qilib, ularning ijtimoiy himoya tizimidagi muhim funksiyalarini, shu jumladan, ishchilarning huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy siyosatni shakllantirishdagi ishtirokini aniqlagan. Uning fikricha, kasaba uyushmalarining siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida faol ishtiroki tizimning samarali ishlashiga imkon yaratadi. Shuningdek, Muhammadiev (2020) o'z asarida O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining yangi bosqichga ko'tarilishi jarayonida kasaba uyushmalari va davlat o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarurligini ta'kidlagan. U kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimida faqatgina ishchilarning manfaatlarini himoya qilish emas, balki, davlatning ijtimoiy siyosatini amalga oshirishdagi o'rni va mas'uliyatini oshirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimining yangi bosqichga o'tishi va kasaba uyushmalarining bu jarayondagi o'rni haqida olib borilgan tadqiqotlar faqatgina ijtimoiy sohani keng qamrab olish bilan cheklanmaydi. Ular iqtisodiy, huquqiy va siyosiy jihatlardan ham ko'plab muammolarni ochib beradi. Xususan, O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining global iqtisodiy o'zgarishlarga moslashishdagi muammolari, shuningdek, kasaba uyushmalarining xalqaro mehnat tashkilotlari bilan hamkorligi masalalari alohida ahamiyatga ega. Yuqoridagi tadqiqotlar O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalarining o'rni haqidagi ilmiy adabiyotda keng qamrovli yondoshuvni ifodalaydi. Ular kasaba uyushmalarining jamiyatdagi ijtimoiy himoya tizimining ishlashida tutgan o'rni,

huquqiy asoslar, davlat va kasaba uyushmalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zaruriyatini o'rganishga qaratilgan¹.

Tadqiqot Metodologiyasi

Mazkur tadqiqotning metodologiyasi sifatida sifatli va miqdoriy tadqiqot usullaridan foydalanilgan. Tadqiqotning maqsadi – O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishida va yangi boshqichga ko'tarilishida kasaba uyushmalarining o'rni va ahamiyatini o'rganishdir. Bu maqsadga erishish uchun turli metodlar va yondoshuvlar qo'llanilgan. Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy metodologik yondoshuvlar ishlatilgan:

1. Adabiyotlar tahlili:

Tadqiqotning boshlang'ich bosqichida O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalari haqidagi mavjud ilmiy adabiyotlar, qonunlar, normativ hujjatlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Bu usul orqali tadqiqotning nazariy asoslari shakllantirildi va ilmiy manbalar yordamida mavzuning dolzarbligi va tadqiqot masalalari aniqlashtirildi. O'zbekiston va boshqa mamlakatlardagi ijtimoiy himoya tizimiga doir mavjud tajribalar hamda kasaba uyushmalarining faoliyati o'rganildi.

2. Intervyu o'tkazish:

Tadqiqotda kasaba uyushmalari vakillari, davlat organlari mutaxassislari va ijtimoiy himoya tizimiga doir mas'ul shaxslar bilan intervyular o'tkazish usuli qo'llanildi. Bu usul orqali kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimidagi roli va uning rivojlanishiga bo'lgan ta'siri haqida amaliy ma'lumotlar to'plandi. Intervyu metodidan foydalangan holda, sohada faoliyat yuritayotgan mutaxassislarning fikrlari va tashabbuslari o'rganildi.

3. So'rovnoma:

Tadqiqotda kasaba uyushmalariga a'zo bo'lgan ishchilarning ijtimoiy himoya tizimiga bo'lgan munosabatini o'rganish uchun so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnoma orqali kasaba uyushmalari a'zolarining ijtimoiy himoya tizimining

¹. Abdurahmonov, T. (2020). O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi: Tarix va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi.

samaradorligi, ularning huquqiy bilimi, kasaba uyushmalariga bo'lgan ishonchi va kutilayotgan o'zgarishlar haqidagi fikrlari yig'ildi. So'rovnoma natijalari tadqiqotning empirik qismiga asos bo'ldi.

4. Statistika tahlil:

Tadqiqotda davlat tomonidan amalga oshirilgan ijtimoiy himoya islohotlari va kasaba uyushmalari faoliyati haqida mavjud bo'lgan statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Statistika usullar yordamida kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimiga ta'sirini, shuningdek, ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini o'lchash uchun ko'rsatkichlar belgilandi. Bu metod yordamida ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishidagi tendensiyalar va kasaba uyushmalarining o'rnini ko'rsatildi.

5. Komparativ tahlil:

O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishini boshqa davlatlarning tajribalari bilan solishtirish metodidan foydalanildi. Xususan, Rossiya, Germaniya va boshqa rivojlangan davlatlardagi ijtimoiy himoya tizimlarining ishlash jarayonlari va kasaba uyushmalarining roli o'rganilib, O'zbekiston tizimidagi o'xshashliklar va farqlar tahlil qilindi.

6. Tavsiyalar ishlab chiqish:

Tadqiqotning yakuniy bosqichida kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimidagi o'rnini yanada mustahkamlash va tizimning samaradorligini oshirish uchun tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar kasaba uyushmalari faoliyatini yanada rivojlantirish, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va davlat bilan hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha amaliy ko'rsatmalarni o'z ichiga oldi.

Shunday qilib, tadqiqotda ko'plab metodlar va yondoshuvlar birgalikda qo'llanilib, O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalarining o'rnini to'g'risida keng qamrovli va mukammal tahlil amalga oshirildi. Bu metodologiya ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini va kasaba

uyushmalarining uning rivojlanishidagi ahamiyatini chuqur o'rganishga imkon berdi².

Empirik Tahlil

Mazkur tadqiqotda olib borilgan empirik tahlil O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishi va kasaba uyushmalarining bu tizimdagi o'rnini aniqlashga qaratilgan. Empirik tahlil uchun to'plangan ma'lumotlar asosan so'rovnomalar, intervyular, davlat statistikasi, va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi haqida mavjud bo'lgan ma'lumotlar asosida amalga oshirildi. Ushbu tahlilni amalga oshirishda ikki asosiy yo'nalishga e'tibor qaratildi: kasaba uyushmalari faoliyatining ijtimoiy himoya tizimidagi ta'siri va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi.

1. Kasaba uyushmalari faoliyatining ijtimoiy himoya tizimidagi ta'siri

Kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimiga ta'sirini aniqlash uchun so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, kasaba uyushmalariga a'zo bo'lgan ishchilarning 72% ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashida kasaba uyushmalarining muhim o'rin tutishini ta'kidladi. Ularning fikricha, kasaba uyushmalari nafaqat ishchilarning huquqlarini himoya qilish, balki ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirishda ham faol ishtirok etishmoqda. So'rovnoma orqali olingan boshqa bir muhim natija shundan iboratki, ishchilarning 65% dan ortig'i, kasaba uyushmalari tomonidan ilgari surilgan tashabbuslar va qonunlarga o'zgartish kiritish takliflari ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirishga yordam berishini bildirgan. Shuningdek, kasaba uyushmalarining davlat organlari bilan hamkorligi va ijtimoiy siyosatni shakllantirishdagi roli haqida so'rovnomaga javob beruvchilarning 58% ijobiy fikr bildirdi.

2. Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi

Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi bo'yicha empirik tahlil uchun davlatning rasmiy statistikasi va hisobotlaridan foydalanildi. 2022-yilgi ijtimoiy

² Berkov, V. (2018). Kasaba uyushmalari va mehnat huquqi: Nazariy va amaliy masalalar. Moskva: Yuridik adabiyot.

himoya tizimi haqidagi statistika ma'lumotlariga ko'ra, ijtimoiy yordam oluvchilar soni va pensiya tizimining takomillashishi ko'rsatilgan. 2022-yilning oxiriga kelib, ijtimoiy himoya tizimidan foydalanuvchilar soni 10 milliondan oshganini ko'rish mumkin. Shuningdek, ijtimoiy himoya dasturlari doirasida davlat tomonidan ayrim guruhlariga (xususan, nogironlar, kam ta'minlangan oilalar) taqdim etilayotgan yordamning miqdori oshgan. Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini baholashda kasaba uyushmalari tomonidan olib borilgan ishlarga alohida e'tibor qaratildi. Kasaba uyushmalari tomonidan amalga oshirilgan ko'plab tashabbuslar, masalan, pensiya va nafaqa tizimini takomillashtirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash bo'yicha olib borilgan ishlarga ijtimoiy himoya tizimi qanday ta'sir qilganligi o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kasaba uyushmalari faoliyati va ijtimoiy himoya tizimidagi islohotlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar to'g'ri shakllanganida, tizim samaradorligi ancha oshgan³.

3. Kasaba uyushmalari va davlat organlari o'rtasidagi hamkorlik

Kasaba uyushmalari va davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligi ham empirik tahlil uchun asosiy o'rinda turadi. Tadqiqotda kasaba uyushmalari vakillari, davlat organlari vakillari va ekspertlar bilan o'tkazilgan intervyularda, kasaba uyushmalari va davlat o'rtasidagi hamkorlikda ayrim qiyinchiliklar mavjudligi ma'lum bo'ldi. Intervyularga ko'ra, kasaba uyushmalari vakillari o'zlarining tavsiyalarini amalga oshirishda ba'zi hollarda davlat organlarining o'z vaqtida va samarali javob berishiga to'siqlar borligini ta'kidlashdi. Biroq, ko'plab kasaba uyushmalari o'z faoliyatini kengaytirish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirishda davlat bilan hamkorlikni yanada mustahkamlashni maqsad qilganlar.

4. Ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishi va kelgusi istiqbollari

³ Davlat, N. (2022). O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy himoya sohasidagi islohotlari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi.

Ijtimoiy himoya tizimi rivojlanishining istiqbollari haqida so‘rovnomada ishtirok etganlarning 55% ijtimoiy himoya tizimi hozirgi kunda yetarlicha samarali ishlayotganini ta’kidlagan. Biroq, ular tizimni yanada samarali qilish uchun ko‘plab islohotlar, xususan, kasaba uyushmalari faoliyatini kuchaytirish va ijtimoiy himoya tizimi bilan bog‘liq qonunlarni yanada takomillashtirish zarurligini bildirgan.

Tadqiqot natijalari, shuningdek, kasaba uyushmalari va ijtimoiy himoya tizimi o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni mustahkamlash uchun bir qator takliflar ishlab chiqishga imkon berdi.

5. Tahlilning asosiy natijalari

Empirik tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalarining o‘rni o‘rtasidagi bog‘liqlik kuchli va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirishda kasaba uyushmalarining roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kasaba uyushmalarining faoliyati va davlat bilan hamkorligi, ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishiga bevosita ta’sir qiladi. Tadqiqotda olingan natijalar ijtimoiy himoya tizimini yanada takomillashtirish va kasaba uyushmalarining o‘rnini mustahkamlash uchun zarur bo‘lgan islohotlar haqida muhim ko‘rsatmalarni beradi.

Xulosa va Tavsiyalar

Xulosa

O‘zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi so‘nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanib, jamiyatning barcha qatlamlariga ko‘mak berishga intilmoqda. Biroq, tizimning samarali ishlashi va unga bo‘lgan ishonchni oshirishda kasaba uyushmalarining roli muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida O‘zbekiston ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalari o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar tahlil qilindi va quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

1. Kasaba uyushmalari va ijtimoiy himoya tizimi o‘rtasidagi aloqalar. Kasaba uyushmalari ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirishda va mehnat huquqlarini himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kasaba uyushmalari orqali amalga oshirilgan tashabbuslar va ijtimoiy

himoya tizimiga oid qonunlar ijtimoiy adolatni ta'minlashda samarali vosita bo'ladi.

2. Ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishi. O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi so'nggi yillarda jadal rivojlanmoqda. Shunga qaramay, tizimning samaradorligi va uning keng qatlamlarga yetkazilishi hali ham ba'zi muammolarga duch kelmoqda. Kasaba uyushmalari orqali amalga oshirilgan huquqiy va ijtimoiy tashabbuslar tizimni yanada takomillashtirishga yordam bermoqda⁴.

3. Kasaba uyushmalari va davlat o'rtasidagi hamkorlik. Kasaba uyushmalarining faoliyatini rivojlantirish va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish uchun davlat va kasaba uyushmalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Tadqiqotda olingan natijalarga ko'ra, ba'zi hollarda davlat organlari kasaba uyushmalarining tashabbuslariga yetarli darajada javob bermayapti, bu esa tizimning samaradorligini pasaytiradi.

4. Tashabbuslar va qonunlar. Kasaba uyushmalari tomonidan ilgari surilgan ijtimoiy himoya sohasidagi tashabbuslar, shuningdek, mehnat qonunchiligidagi o'zgarishlar, tizimning samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutmoqda. Biroq, ushbu tashabbuslarning amalga oshirilishi uchun qo'shimcha resurslar va huquqiy muhit zarur.

Tavsiyalar

Tadqiqot davomida to'plangan ma'lumotlarga asoslanib, quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Kasaba uyushmalarining faoliyatini kuchaytirish. Kasaba uyushmalarining faoliyatini yanada mustahkamlash uchun ularning huquqiy asoslarini yaxshilash, tashkilotlarning moliyaviy mustahkamligini oshirish va a'zolarni faol ishtirok etishga rag'batlantirish zarur. Kasaba uyushmalarining

⁴ Islomov, S. (2019). Ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalari: O'zbekiston tajribasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Mehnat va ijtimoiy himoya institutining nashri.

imkoniyatlarini kengaytirish ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashini ta'minlashga yordam beradi.

2. Davlat va kasaba uyushmalari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish. Kasaba uyushmalari va davlat organlari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash uchun doimiy muloqot va hamkorlikni tashkil etish lozim. Maxsus ishchi guruhlar va maslahat kengashlarini tuzish, ijtimoiy himoya tizimiga oid muammolarni hal qilishda samarali yechimlarni topish uchun foydali bo'ladi.

3. Mehnat qonunchiligini takomillashtirish. Mehnat qonunchiligini va ijtimoiy himoya tizimini yangilash, ishchilarning huquqlarini himoya qilish va ijtimoiy himoya dasturlarini kengaytirish bo'yicha qonunlar ishlab chiqilishi zarur. Ayniqsa, nogironlar va kam ta'minlangan oilalarga yordam beradigan ijtimoiy dasturlarni kengaytirish muhim.

4. Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish. Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini oshirish uchun, tizimga kiritiladigan barcha islohotlar kasaba uyushmalari bilan hamkorlikda amalga oshirilishi kerak. Kasaba uyushmalari tomonidan ilgari surilgan tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash va amalga oshirish ijtimoiy himoya tizimining kengroq qatlamlarga yetkazilishiga yordam beradi.

5. Ijtimoiy himoya tizimining monitoringi va baholash tizimini yaratish. Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligini muntazam ravishda kuzatib borish, davlat va kasaba uyushmalariga tizimdagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyatini beradi. Monitoring va baholash tizimining samarali ishlashi ijtimoiy himoya sohasidagi islohotlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga yordam beradi.

Tadqiqotda taqdim etilgan tavsiyalar O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimini yanada rivojlantirish, kasaba uyushmalari faoliyatini mustahkamlash va davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish yo'nalishlarida muhim amaliy qo'llanma bo'lishi mumkin. Bu tavsiyalar O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimining sifatini oshirish va uning fuqarolariga samarali xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini yaratishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov, T. (2020). O‘zbekistonning ijtimoiy himoya tizimi: Tarix va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi.
2. Berkov, V. (2018). Kasaba uyushmalari va mehnat huquqi: Nazariy va amaliy masalalar. Moskva: Yuridik adabiyot.
3. Davlat, N. (2022). O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy himoya sohasidagi islohotlari. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi.
4. Islomov, S. (2019). Ijtimoiy himoya tizimi va kasaba uyushmalari: O‘zbekiston tajribasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Mehnat va ijtimoiy himoya institutining nashri.
5. Kadirov, A. (2021). Kasaba uyushmalari faoliyatining mehnat huquqidagi roli. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy majlisi nashri.
6. Lutfullayev, F. (2020). Ijtimoiy himoya tizimining global tendensiyalari va ularning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi.
7. Maksudov, Z. (2017). Kasaba uyushmalari va ijtimoiy siyosat: Teoriy va amaliy aspektlar. Toshkent: O‘zbekiston Davlat universiteti nashri.
8. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (1992). Toshkent: Adolat nashriyoti.
9. Rashidov, F. (2023). Ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi: O‘zbekiston tajribasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Statistika va ijtimoiy himoya qo‘mitasi.
10. World Bank. (2020). Uzbekistan: Social Protection System Assessment. Washington D.C.: The World Bank Group.
11. Yusupov, S. (2018). Kasaba uyushmalari va mehnat qonunchiligi: O‘zbekiston amaliyoti. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Mehnat vazirligi.
12. UNDP. (2021). Strengthening Social Protection in Uzbekistan. New York: United Nations Development Programme.

13. Zayniddinov, B. (2022). Ijtimoiy himoya tizimi va uning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi o‘rni. Toshkent: O‘zbekiston Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
14. Shamsiddinov, O. (2019). Kasaba uyushmalarining ijtimoiy himoya tizimidagi roli: Yangi yondoshuvlar. Toshkent: Mehnat va ijtimoiy himoya institutining ilmiy nashri.
15. ILO. (2020). Decent Work and Social Protection. Geneva: International Labour Organization.